
نقش تشکیل خانواده در سلامت روان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

را حله بیانی^۱

چکیده

تشکیل خانواده در زیست فردی و اجتماعی و سلامت روانی نقش مهمی دارد. در قرآن هم آمده است که ازدواج و تشکیل خانواده باعث آرامش زوجین می‌شود. جامعه بی‌خانواده، جامعه‌ای آشفته و نامطمئن است؛ جامعه‌ای است که در آن مواریت فرهنگی و فکری و عقاید نسل‌ها به یکدیگر آسان منتقل نمی‌شود و در آن تربیت انسان به راحتی و روانی صورت نمی‌گیرد. اگر نهاد خانواده متزلزل باشد، انسان در بهترین پرورشگاه‌های خود پرورش نخواهد یافت. در این مقاله نقش تشکیل خانواده در سلامت روان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای بر اساس منابع کتابخانه‌ای و استفاده از سایت مربوط به مقام معظم رهبری بررسی شده است. هدف پژوهش این است که مشخص شود از منظر آیت‌الله خامنه‌ای تشکیل خانواده چه نقشی در سلامت روان دارد. با بررسی‌های انجام‌شده این نتیجه به دست آمد که خانواده باعث ایجاد آرامش روانی و صفا می‌شود، این خانواده است که مسکن خیلی از دردها است؛ چنان‌که باعث کاهش استفاده از قرص‌های مسکن و خواب‌آور می‌شود. همچنین باعث کاهش عصبانیت‌های بی‌مورد می‌شود. تشکیل خانواده باعث رشد و تکامل اعضا و جامعه می‌گردد ناراحتی‌ها را کاهش می‌دهد. خانواده به شخص کمک می‌کند تا هویت و شخصیت واقعی خود را به دست آورد و با اعتمادبه‌نفس به بار بیاید.

کلیدواژه‌ها: خانواده، سلامت روان، رهبری، زن.

۱. دانشجوی رشته علوم و قرآن مقطع دکتری، جامعه المصطفی العالمیه مشهد.

مقدمه

در روزگار ما همه از خانواده می‌گویند و دغدغه خانواده را دارند؛ جامعه‌شناسان اولین حلقه شکل‌گیری بنیان جامعه را خانواده می‌دانند؛ روان‌شناسان ریشه حالات روانی انسان‌ها را در خانواده جست‌وجو می‌کنند؛ دانشمندان تربیت، نقطه عزیمت تربیت را خانواده می‌دانند و مصلحان اجتماعی هر نوع تحول صلاح‌گرایانه را منوط به خانواده می‌دانند. بهرآستی خانواده چقدر اهمیت دارد؟ این تحقیق بر آن است تا جواب این سؤال و نقش خانواده در ایجاد آرامش و روان سالم را از منظر آیت‌الله خامنه‌ای بررسی نماید، زیرا خانواده بنیان جامعه است که افراد پس از تولد اولین نقش‌های اجتماعی را در آن تجربه می‌کنند و می‌پذیرند. خانواده یک فرد اصلی‌ترین نقش را در شیوه تفکر و سلامت روان و عاطفه او در تمام طول زندگی‌اش دارد.

اولین مرکز بروز و ظهور هر نوع آسیب بر فرد و جامعه، خانواده است. ناامیدی نسبت به آینده، دوری از معنویات، گرایش به ابتذال، سست شدن بنیان‌های خانواده، ایجاد شکاف بین والدین و فرزندان، بحران هویت، گسترش اعتیاد، تجمل‌گرایی، تغییر الگوها و نهایتاً بحران ارزشی، هم عامل و هم معلول این تحولات است.

اگر خانواده نیازهای اساسی فرزند را برآورده نموده و فضای آرام و سالمی را برای رشد و پرورش او تأمین کند، کودک از سلامت روانی بالایی برخوردار می‌گردد و در تمام طول زندگی خود از تأثیرات مثبت آن برخوردار خواهد بود. بنابراین خانواده نقش مهمی در سلامت روان اعضای خانواده و حتی می‌توان گفت اعضای جامعه دارد.

پژوهش‌های مختلفی در این زمینه انجام شده است؛ از جمله:

مقاله «نقش خانواده در سلامت روان». نتیجه این مقاله این است که اعتقادات، نگرش‌ها، فعالیت‌ها و اقدامات والدین در قالب الگوی خانوادگی یا سبک والدینی نمود پیدا می‌کند و در صورتی که این الگوی اعمال‌شده از سوی پدر و مادر دارای تناسب و سازگاری کافی با سایر متغیرها و نیازهای اجتماعی کودک باشد، می‌توان به موفقیت فرد و خانواده در نیل به اهداف از پیش تعیین‌شده امیدوار بود.

مقاله «نقش خانواده در بهداشت روانی از دیدگاه قرآن». نتیجه این مقاله این است که خانواده پایه‌گذار بخش مهمی از سرنوشت انسان است و در تعیین سبک و خطمشی زندگی آینده، اخلاق، سلامت و عملکرد فرد در آینده نقش بزرگی بر عهده دارد. عواملی چون شخصیت والدین، سلامت روانی و جسمانی آن‌ها، شیوه‌های تربیتی اعمال‌شده در داخل خانواده، شخصیت فرزند، سلامت روانی و جسمانی او، آینده شغلی، تحصیلی، اقتصادی، سازگاری اجتماعی و فرهنگی، تشکیل خانواده او و غیره را تحت تأثیر قرار می‌دهند.

مقاله «اهمیت نقش خانواده در سلامت روان فرزندان». نتیجه این مقاله این است که تأمین بهداشت روانی افراد خانواده سهم بسزایی در تأمین و حفظ بهداشت روان جامعه دارد و عدم تأمین بهداشت روان خانواده آسیب‌های شدیدی بر پیکره جامعه

وارد می‌کند.

با توجه به تحقیقات انجام‌شده به دست می‌آید که هیچ‌کدام به نقش تشکیل خانواده در سلامت روان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای به صورت مفصل اشاره ننموده است؛ بنابراین ضرورت این تحقیق آشکار می‌گردد.

مفهوم‌شناسی

خانواده

«خانواده عبارت است از گروهی از افراد (دو نفر یا بیشتر) که میان آن روابط خویشاوندی برقرار است و در مکان واحدی زیست می‌کنند و تغذیه مشترکی دارند. این گروه اختصاصاً در جوامع امروز، از پدر و مادر و فرزندان تشکیل می‌شود. به عبارت دیگر، خانواده سازمان یا اجتماعی است که مبتنی بر روابط خویشاوندی (سببی و نسبی) می‌باشد». (یعقوبیان، ۱۳۹۴، ص ۵۰)

مقام معظم رهبری می‌فرماید: «خانواده کلمه طیبه است، کلمه طیبه هم خاصیتش این است که وقتی یک جایی به وجود آمد، مرتب از خود برکت و نیکی می‌تراود و به پیرامون خودش نفوذ می‌دهد. کلمه طیبه همان چیزهایی است که خدای متعال آن را با همان اساس صحیح به بشر اهدا کرده. اینها همه کلمه طیبه است؛ چه معنویات و چه مادیات». (خطبه عقد، مورخه ۱۳۷۹/۱۲/۱۵)

سلامت روان

«سلامت روان عبارت است از مجموعه عواملی که در پیشگیری و یا پیشرفت روند وخامت اختلالات روانی در انسان نقش مؤثری دارند. بیماری‌های روانی چندعلتی‌اند و در پیشگیری از آنها باید این مسئله در نظر گرفته شود. موضوع سلامت روان و تأمین آن برای مردم و سازمان و دولت‌ها بسیار مهم است، زیرا با کارایی فردی و اجتماعی افراد و در کنار آن با پیشرفت‌های علمی، صنعتی و... جامعه گره خورده است». (فرساد و دیگران، ۱۳۹۲، ص ۲۱)

ترکیب انسان از جسم و روان

انسان دارای دو بعد می‌باشد: الف) بعد مادی (بدن) که اجزای آن را پوست و گوشت و رگ و پی و استخوان تشکیل می‌دهد؛ ب) بعد معنوی (روح) که پایه و اساس آن را روح تشکیل می‌دهد. آفرینش انسان از آب و خاک به بعد جسمی و دمیده شدن روح در آن به بعد معنوی اشاره دارد. (شجاعی، ۱۳۹۷) حضرت علی؟ ع درباره ابعاد وجودی انسان و نحوه آفرینش آن می‌فرماید:

«سپس خداوند خاک‌هایی از بخش‌های هموار و ناهموار و حاصلخیز و شورمزار زمین فراهم آورد و آن همه را با آب درهم آمیخت تا به صورت گل چسبنده درآمد. سپس از گل صورت انسان را با اندام‌ها و عضوها و مفصل‌های ویژه بیافرید. سپس

آن را سفت و جامد کرد تا خود را نگه دارد و صاف و محکم و خشک ساخت و این حال تا وقت معین و سرانجام معلومی ادامه یافت. سپس از روح خود در آن دمید تا به شکل انسان درآمد». (مجلسی، ۱۴۰۳)

نیازهای روانی

نیاز به تعامل و ارتباط: یکی از مهم‌ترین نیازهای روانی انسان نیاز به ارتباط است. از نظر اسلام، انسان موجود اجتماعی است، برخی گفته‌اند که اطلاق کلمه «انسان» به دلیل نیازمندی وی به انس و الفت با دیگران است.

نیاز به امنیت: امام صادق؟ ع؟ امنیت و سلامتی را از نعمت‌های بزرگ در زندگی برشمرده است. در منابع اسلامی، امنیت هم به‌عنوان نیاز فردی و هم به‌عنوان نیاز اجتماعی پذیرفته شده است.

نیاز به هویت‌یابی: یعنی انسان دنبال شخصیت و هویت خود است تا به جواب این سؤال برسد که من کیستم؟ که در دوره نوجوانی ظاهر می‌شود. (شجاعی، ۱۳۹۷)

خانواده و تشکیل آن می‌تواند که نیازهای روانی فرد را برآورده کند خصوصاً در قسمت امنیت و هویت خانواده نقش بسزایی دارد. امنیت و آرامشی روانی که فرد می‌تواند در خانواده به آن برسد به هیچ جای نمی‌تواند به آن دست پیدا کند و همچنان خانواده کمک می‌کند تا نوجوان به هویت واقعی و حقیقی خود برسد تا یک شخصیت بهنجار و سالم را انتخاب کند.

خانواده در جوامع اسلامی از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

«خانواده در اسلام یعنی محل سکونت دو انسان، محل آرامش روانی دو انسان، محل دو انس دو انسان با یکدیگر، محل تکامل یک نفر به‌وسیله یک نفر دیگر، آنجایی که انسان در آن صفا می‌یابد، راحتی روانی می‌یابد، این محیط خانواده است». (خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۴/۱۰)

بنابراین اگر انسانی دنبال آرامش روانی و روحی باشد می‌تواند آن را در خانواده جست‌وجو کند و در همین خانواده است که انسان‌های را می‌توان پرورش داد و استعدادهای نهفته آن را کشف و به کمال رساند.

«در محیط اسلامی، زن و شوهر باهم‌اند، در مقابل هم مسئول‌اند، در مقابل فرزندان مسئول‌اند در مقابل محیط خانواده مسئول‌اند. این امر نشان‌دهنده اهمیت خانواده در اسلام می‌باشد» (خطبه عقد، ۱۳۷۶/۶/۱۸)

در محیط‌های اسلامی، خانواده آن‌چنان مستحکم است که گاهی دو نسل هم می‌گذرد و می‌بینید پدر بزرگ و پدر و نوه در یک خانه‌دارند با هم زندگی می‌کنند. این چقدر ارزش دارد؟ نه اینها از آن‌ها سیر می‌شوند، نه آن‌ها با اینها بد می‌شوند. هم به کمک هم می‌آیند. (همان، ۱۳۷۲/۱۰/۲۰)

در جوامع اسلامی، یعنی جوامع متدین و مذهبی، مشاهده می‌کنیم که دو انسان

مدت طولانی با هم زندگی می‌کنند و اصلاً از هم سیر نمی‌شوند. بلکه دل‌بستگی‌شان به هم بیشتر می‌شود، انس و محبت و وفایشان به همدیگر بیشتر می‌شود، این همان خاصیت تدین و دین‌داری و مذهبی بودن و جهات خدایی را رعایت کردن است. (همان، ۱۳۸۰/۱/۲)

در اسلام و فرهنگ اسلامی، خانواده بادوام است، توی خانواده پدربزرگ‌ها و مادر بزرگ‌ها و پدر و مادر هستند، نوه‌ها و نتیجه‌هایشان را می‌بینند... سنت‌ها را به هم منتقل می‌کنند. نسل گذشته موارث خود را به نسل بعد تحویل می‌دهد. بریده و بی‌ریشه و بی‌عاطفه بار نمی‌آیند. (همان، ۱۳۷۴/۵/۲۴)

نقش تشکیل خانواده در سلامت روان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

آسان‌گیری در امر ازدواج

«از آفات بزرگی که در زندگی ما انسان‌ها فراوان دیده می‌شود، آفت تکلف است. وقتی کاری را که می‌توان به راحتی و آسانی انجام داد، با مشقت و کلفت همراه می‌کنیم، در حقیقت خود و دیگران را به سختی انداخته‌ایم. تولید شرط‌های خیالی و وهمی و کش دادن عرض و طول کارها، یعنی افتادن به دام خطرناک تکلف». (گزیده بیانات، ۱۳۸۶/۸/۱۶)

از جمله اموری که در جامعه ما در میان بسیاری از خانواده‌ها، به این آفت خطرناک مبتلا شده است، مسئله مهم و سرنوشت‌ساز ازدواج است. به بهانه انجام آداب و رسوم، آبروداری، حفظ حیثیت و ارزش نهادن بر دختر و پسر و... این شیرین‌ترین حادثه زندگی جوانان را به کابوسی وحشتناک تبدیل کرده‌ایم. نتایج تلخ این نگاه بیمار، تعداد زیادی از جوانان را از تشکیل زندگی ناامید کرده است و تعداد فراوان دیگری را با مشکلات فراوانی در آغاز روبه‌رو کرده است. (همان)

عروسی شیرین، آن عروسی‌ای نیست که توی آن خیلی خرج می‌شود و اسراف زیاد در آن می‌شود. عروسی شیرین، عروسی صمیمانه است. اینطور اگر باشد عروسی شیرین می‌شود، ولو مختصر باشد. یک اتاق دو اتاق توی خانه، قوم و خویش، دوست و آشنا و رفیق دور هم بنشینند، این می‌شود عروسی. این میهمانی‌های مفصل و سالن‌های آنچنانی با توی هتل‌ها، خرج‌های زیاد، جنس‌های گران برای میهمانی، اینها هیچ مناسب نیست. نمی‌گویم ازدواج را باطل می‌کند، نه! ازدواج درست است. اما اینها محیط جامعه و محیط زندگی را تلخ می‌کند. (خطبه عقد، ۱۳۷۷/۹/۱۲)

در جای دیگر مقام معظم رهبری در دیداری به دانشجویان آنان را توصیه به امر ازدواج نمودند و هر نوع سخت‌گیری در این امر را غیرضروری تلقی نمودند و با قرائت آیه ۳۲ نور وعده گشایش الهی را به نوجوانان گوشزد نمودند: «وَأَنْكَحُوا الْأَيَّامَ مِنْكُمْ وَالصَّالِحِينَ مِنْ عِبَادِكُمْ وَإِمَائِكُمْ إِنْ يَكُونُوا فُقَرَاءَ يُعْنِهِمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ وَاللَّهُ وَاسِعٌ عَلِيمٌ»؛ (نور/۳۲) مردان و زنان بی‌همسر خود را همسر دهید، همچنین غلامان و کنیزان صالح و درست‌کارتان را؛ اگر فقیر و تنگدست باشند، خداوند از فضل خود آنان

را بی‌نیاز می‌سازد؛ خداوند گشایش‌دهنده و آگاه است!

در آیات مورد بحث، به یکی دیگر از مهم‌ترین طرق مبارزه با فحشا که ازدواج ساده و آسان و بی‌ریا و بی‌تکلف است، اشاره شده؛ زیرا این نکته مسلم است که برای بر چیدن بساط گناه، باید از طریق اشباع صحیح و مشروع غرایز وارد شد و به تعبیر دیگر هیچ‌گونه «مبارزه منفی» بدون «مبارزه مثبت» مؤثر نخواهد افتاد. (شیرازی، ۱۳۸۵، ص، ۴۸۹، ج ۱۴)

مقام معظم رهبری در دیدار با دانشجویان در این رابطه این‌گونه بیان می‌دارند: «این یک وعده الهی است؛ ما باید به این وعده، مثل بقیه وعده‌های الهی که به آن وعده‌ها اطمینان می‌کنیم، اطمینان کنیم، ازدواج و تشکیل خانواده، موجب نشده است و موجب نمی‌شود که وضع معیشتی افراد دچار تنگی و سختی بشود؛ یعنی کسی از ناحیه ازدواج کسی دچار سختی معیشت نمی‌شود؛ بلکه ازدواج ممکن است گشایش ایجاد کند». (بیانات در دیدار دانشجویان، ۱۳۹۳/۵/۱)

خانواده و سلامت روان

«وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا وَجَعَلَ بَيْنَكُمْ مَوَدَّةً وَرَحْمَةً إِنَّ فِي ذَلِكَ لَآيَاتٍ لِقَوْمٍ يَتَفَكَّرُونَ». (روم/۲۱)

معنای آیه «أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا لِتَسْكُنُوا إِلَيْهَا» این است که برای شما و یا برای این‌که به شما نفع برساند از جنس خودتان زوج آفرید. (طباطبائی، ۱۳۸۲، ج ۱۶، ص ۲۴۹)

در تفسیر این آیه مقام معظم رهبری چنین می‌فرمایند: شما ببینید این آیه شریفه در مورد زن و مرد عمدتاً در داخل خانواده چه می‌فرماید: «وَمِنْ آيَاتِهِ أَنْ خَلَقَ لَكُمْ مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَزْوَاجًا»؛ یعنی از جمله نشانه‌های قدرت الهی یکی این است که برای شما انسان‌ها، از نوع خودتان و از جنس خودتان همسرانی قرار داد؛ برای شما مردان، زنان را و برای شما زنان، مردان را. از خودتان هستند؛ «مِنْ أَنْفُسِكُمْ» جنس جداگانه‌ای نیستند، در دو رتبه جداگانه نیستند؛ همه یک حقیقت‌اند، یک جوهر و یک ذات‌اند. (یعقوبیان و دیگران، ۱۳۹۵، ص ۵۸)

ایشان در طی یک سخنرانی نگرانی خودش را در مورد سلامت روان این‌گونه بیان نمودند: «ما نگران جامعه سلامت روان جامعه هستیم و مکرر شنیده‌ایم که نیاز بیشتری به تخت‌های بیمارستانی، درمانگاه‌های سرپایی، داروهای اثربخش‌تر، مراکز مشاوره و نیروی متخصص بیشتری داریم. متخصصان و پژوهشگران حوزه سلامت روان در دنیا متفق‌القول هستند که آسیب‌شناسی روانی، بیماری روانی و حتی بیماری‌های روان‌تنی ریشه در خانواده، ساختار و کارکرد آن دارد. هر درمان و توان‌بخشی در حوزه سلامت روان بدون خانواده بی‌اثر و کم‌اثر است. در حوزه آسیب‌های اجتماعی: از اعتیاد، طلاق، کودکان کار، رفتارهای هنجارشکنانه‌ای اجتماعی و حاشیه‌نشینی اساس خانواده است». (خطبه عقد، ۱۳۹۸/۳/۸)

خانواده اساسی‌ترین نهادی است که باعث سازندگی شخصیت انسان می‌شود. این نهاد با ازدواج مرد و زن تشکیل می‌گردد و با تولید مثل، توسعه می‌یابد. از آنجاکه مهم‌ترین عامل تکامل یک اجتماع، خانواده است، دین اسلام توجه خاصی نسبت به آن دارد و قرآن کریم به‌صراحت بیان می‌کند که یکی از اهداف ازدواج و تشکیل خانواده رسیدن به آرامش روانی است. (سمیعی‌نژاد، ۱۳۹۰، ص ۱۳)

بنابراین از منظر رهبری مهم‌ترین فایده و هدف ازدواج عبارت است از تشکیل خانواده. نفس این علقه زوجیت و تشکیل یک واحد جدید، مایه آرامش زن و مرد و مایه کمال و اتمام و شخصیت آن‌هاست. بدون آن هم زن و هم مرد ناقص‌اند. همه مسائل دیگر فرع این است. اگر این کانون سالم و پایدار شد. بر روی آینده و بر روی همین وضع فعلی جامعه تأثیر خواهد گذاشت. (یعقوبیان و دیگران، ۱۳۹۴، ص ۵۶)

انسان چه مرد و چه زن، به علت حوادث، پیشامدها، مشکلات یا خستگی از کار، دچار ناراحتی می‌شود. این ناراحتی‌های روانی، روحی، فکری و عصبی در وجود انسان تلاطم و ناآرامی ایجاد می‌کند. وقتی وارد خانه شد، محیط خانه و کانون خانواده باید محیط آرامش باشد و خدای متعال این‌طور قرار داده است. (خامنه‌ای، ۱۳۹۹، ص ۱۱) مرد در کشاکش زندگی مردانه خود، احتیاج یک لحظه آرامشی دارد که بتواند راه را ادامه دهد. آن لحظه آرامش چه وقت است؟ آن، همان زمانی است که او در محیط سرشار از محبت و عواطف خانوادگی خودش قرار می‌گیرد. وقتی در کنار همسرش قرار می‌گیرد و به او عشق می‌ورزد، این، همان زمان است. وقتی با همسر خود مواجه می‌شود، با او احساس یگانگی می‌کند؛ این، همان لحظه آسایش و آرامش است. زن هم در کشاکش زندگی زنانه خود، با بحران‌ها و تلاطم‌هایی مواجه می‌شود؛ چه آن زنی که در محیط بیرون از خانه، مشغول تلاش، فعالیت و کارهای سیاسی، اجتماعی و شغلی باشد و چه آن زنی که صرفاً خانه‌داری کند. (همان، ص ۱۳)

پس مهم‌ترین چیزی که بشر به آن نیاز دارد، آرامش است. سعادت انسان در این است که از تلاطم و اضطراب روحی در امان و آرامش روحی داشته باشد. این را خانواده به انسان می‌دهد؛ هم به زن و هم به مرد. (خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ص ۲۸) خانواده، محل آسایش انسان است. هیچ انسانی، بدون داشتن یک خانواده آسوده و آرام و راحت، مزه زندگی و طعم واقعی حیات انسانی را نخواهد چشید. (همان، ص ۳۱)

در جای دیگر مقام معظم رهبری در مورد اهمیت تشکیل خانواده چنین فرمودند: «پدیده تشکیل خانواده را مهم و بزرگ بشمارید برای خانه باید شأن قائل شد؛ انسان بدون خانه که مسکن و مأوی ندارد قابل تصور نیست. هر انسان احتیاج دارد به خانه و محیط خانه. روح محیط خانه عبارت است از خانواده؛ باید به این اهمیت داد، باید در این تأمل و تدبیر کرد. این مرحله، شرایط و وظایف و آدابی دارد و تکالیفی به گردن انسان می‌آید و انسان مسئولیت‌ها و به‌رهمندی‌هایی پیدا می‌کند؛ همه اینها در کنار هم است». (همان، ص ۳۰)

«ازدواج اگرچه برای زن و مرد برکات و فواید زیادی دارد، تولد فرزند،

بهرمندی‌های غریزی و خیلی چیزهای دیگر، لیکن همه اینها بر محور کانون خانواده می‌چرخد؛ این اصل است. بنابراین همه سعی شما باید این باشد که این کانون خانوادگی را در همه شرایط حفظ کنید؛ این مثل ورود یک سلول جدید در سلول‌های دائماً متبدل پیکره جامعه است. سلول‌های ما دائم عوض می‌شود و باید سلول‌های جدیدی به وجود آیند و برویند تا این بدن اولاً زنده بماند، ثانیاً بتواند رشد کند و پیش برود. شما سلول جدیدی را به پیکره جامعه اضافه می‌کنید؛ بنابراین سعی کنید این سلول، سالم و با نشاط و فعال و برای مجموعه این پیکره، مایه عزت، افتخار و پیشرفت باشد هر خانواده‌ای یکی از سلول‌های پیکره اجتماع و بدنه اجتماع است. وقتی اینها سالم بودند، وقتی اینها رفتار درست داشتند، بدنه جامعه، یعنی آن پیکره جامعه سالم خواهد بود». (همان)

در جای دیگر مقام معظم رهبری بی‌بندوباری و بی‌حیایی کشورهای غربی را به علت عدم تشکیل خانواده می‌دانند: «اینی که می‌بینید غربی‌ها در داخل کشورهای شرقی، کشورهای اسلامی، کشورهای آسیایی، این همه سعی می‌کنند شهوترانی را رواج بدهند، برای چیست؟ یکی از عللش همین است که می‌خواهند با این کار خانواده‌ها را متلاشی کنند تا فرهنگ اینها را تضعیف کنند تا بتوانند سوار اینها بشوند. چون یک ملتی تا فرهنگش تضعیف نشود، کسی نمی‌تواند او را مهار کند، به دهان او دهنه بزند و سوار دوش او بشود و او را براند. آن چیزی که ملت‌ها را بی‌دفاع می‌کند، دست اجانب اسیر می‌کند، از دست دادن هویت فرهنگی ست. این کار هم، با بر هم خوردن بنیاد خانواده‌ها در جامعه، آسان می‌شود برای استعمارگرها و دشمن‌ها». (همان، ص ۳۳)

بنابراین از نظر مقام معظم رهبری خانواده در اسلام یعنی محل سکونت دو انسان، محل آرامش روانی در انسان، محل انس دو انسان با یکدیگر. محل تکامل یک نفر به وسیله یک نفر دیگر، آنجایی که انسان در آن صفا می‌یابد، راحتی روان می‌یابد، این محیط خانواده است. (یعقوبیان و دیگران، ۱۳۹۵، ص ۵۸)

نقش زن در تربیت و سلامت روان خانواده از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

«وَجَعَلَ مِنْهَا زَوْجَهَا لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا»؛ (اعراف/۱۸۹) و همسرش را نیز از جنس او قرار داد تا در کنار او بیاساید.

زن در نقش همسری، در درجه‌ای اول مظهر آرامش است، چون زندگی تلاطم دارد؛ مرد را این دریای زندگی مشغول کار و تلاطم است؛ وقتی به خانه می‌آید، احتیاج به آرامش دارد، احتیاج به سکینه دارد. این سکینه را زن در خانه ایجاد می‌کند؛ «لِيَسْكُنَ إِلَيْهَا»؛ یعنی مرد در کنار زن احساس آرامش کند؛ زن مایه آرامش است». (بیانات رهبری درباره نقش مادری و همسری زنان. ۱۴۰۱/۱۰/۱۴)

«مادر می‌تواند فرزندان را به بهترین وجهی تربیت کند. تربیت فرزند به وسیله‌ای مادر، مثل تربیت در کلاس درس نیست، با رفتار است، با گفتار است، با عاطفه است، با

نوازش است، با لایایی خواندن است؛ با زندگی کردن است. مادران با زندگی کردن، فرزند تربیت می‌کنند. هر چه زن صالح‌تر، عاقل‌تر و هوشمندتر باشد، این تربیت بهتر خواهد شد». (همان، ۱۳۹۲/۲/۱۱)

بنابراین بهترین روش تربیت فرزند انسان، این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند. زنانی که فرزند خود را از چنین موهبت الهی محروم می‌کنند، اشتباه می‌کنند؛ هم به ضرر فرزندان‌شان، هم به ضرر خودشان و هم به ضرر جامعه اقدام کرده‌اند. اسلام این را اجازه نمی‌دهد.

یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند را با عواطف، با تربیت صحیح، با دل دادن و رعایت و دقت، آن‌چنان بار بیاورد که این موجود انسانی چه دختر و چه پسر وقتی بزرگ شدند، از لحاظ روحی یک انسان سالم بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختی‌ها و فلاکت‌ها و بلایایی که امروز نسل‌های جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتارند، بار آمده باشد. (یعقوبیان و دیگران، ۱۳۹۵، ص ۷۷)

«زمانی که در خانواده آرامش حکم‌فرما باشد، این آرامش، سکونت و نجات از تلاطم‌های روحی و اضطراب‌های زندگی است. میدان زندگی، میدان مبارزه است و انسان در او دائماً در معرض نوعی اضطراب است، این بسیار چیز مهمی است. اگر این آرامش و سکونت به نحو صحیحی تحقق پیدا کند، زندگی سعادت‌مندانه می‌شود، زن خوشبخت می‌شود، بچه‌های که در این خانه متولد می‌شوند و پرورش می‌یابند، بدون عقده رشد خواهند یافت و خوشبخت خواهند شد. یعنی از این جهت، زمینه برای خوشبختی همه اینها فراهم است». (خطبه عقد، ۱۳۷۶/۴/۳۱)

«شما ببینید زنان غربی، به‌خاطر این‌که به خانواده اهمیت ندادند، به تربیت فرزند اهمیت ندادند، امروز کار جوامع غربی به جایی رسیده است که میلیون‌ها نوجوان تبه‌کار و فاسد در کشورهای اروپایی و آمریکایی، در زیر سایه آن تمدن مادی، آن کاخ‌های سر برافراشته، آن پایگاه‌های اتمی، آن آسمان‌خراش‌های صدوچند طبقه، آن پیشرفت‌های علمی و تکنولوژیک، در سن ده‌سالگی، دوازده‌سالگی مشغول تبه‌کاری‌اند، دزدند، قاتل‌اند، قاچاقچی‌اند، معتادند، سیگار می‌کشند، خشیش می‌کشند، این، به‌خاطر چیست؟ به‌خاطر آن است که زن غربی، قدر خانواده را ندانست». (خامنه‌ای، ۱۳۸۲، ص ۸۵)

«در واقع خانواده را زن به وجود می‌آورد و اداره می‌کند؛ این را بدانید. آن عنصر اصلی تشکیل خانواده، زن است، نه مرد. بدون مرد، ممکن است خانواده‌ای باشد. یعنی اگر فرض کنیم در خانواده‌ای، مرد خانواده حضور نداشته باشد، یا از دنیا رفته باشد، زن خانواده اگر عاقل و با تدبیر و خانه‌دار باشد، خانواده را حفظ می‌کند؛ اما اگر زن از خانواده‌ای گرفته شد، مرد نمی‌تواند خانواده را حفظ کند. بنابراین خانواده را زن حفظ می‌کند». (بیانات

در اجتماع زنان خوزستان، ۱۳۷۵/۱۲/۲۰)

«زنان با نقاط قوت زنانه خود که خدای متعال در وجود او به ودیعه گذاشته و مخصوص زن است همراه با ایمان عمیق، با استقرار ناشی از اتکا به خداوند و همراه با عفت و پاکدامنی که فضای پیرامون او را نورانیت می‌بخشد می‌تواند در جامعه یک نقش استثنایی این‌گونه ایفا کند؛ هیچ مردی قادر به ایفای چنین نقشی نیست؛ مثل کوه استواری از ایمان، در عین حال مثل چشمه جوشانی از عاطفه و محبت و احساسات زنانه، تشنگان و محتاجان نوازش را از چشمه صبر و حوصله و عاطفه خود سیراب می‌کند. انسان‌ها در چنین آغوش پربرکتی می‌توانند تربیت شوند. اگر زن با این خصوصیات در عالم وجود نبود، انسانیت معنا پیدا نمی‌کرد. این معنای ارزش زن و تشخیص زن است؛ چیزی که مغز متحجر مادی غربی‌ها نمی‌تواند آن را بفهمد. کسانی که از دین و معنویت بهره‌ای نبرده‌اند، نمی‌توانند چنین عظمتی را درک کنند؛ آنهایی که شاخصه زن را در زیور و آرایش و سبک‌سری و بازیچه قرار گرفتن در دست مردان می‌دانند، نمی‌توانند اساس هویت زنانه را در منطق اسلام و در نظر اسلام درک کنند». (بیانات در دیدار اقشار مختلف مردم، ۱۳۸۴/۳/۲۵)

«زن به یک جایگاه مصنوعی و تصنعی و تشریفاتی احتیاج ندارد؛ جایگاهی که دون شان متانت و سکینه و آرامش روحی است. در طبیعت الهی زن، آن‌چنان لطافت و زیبایی و گرمای محبتی وجود دارد که می‌تواند هم خود و هم محیط پیرامون خود را چه در داخل خانه، چه در هر محیطی که باشد به طرف معنویت، پیشرفت و علو مقامات علمی و عملی سوق دهد و پیش ببرد». (همان)

«بنابراین کانون خانواده جایی است که عواطف و احساسات باید در آن‌جا رشد و بالندگی پیدا کند؛ بچه‌ها محبت و نوازش ببینند؛ شوهر که مرد است و طبیعت مرد، طبیعت خام‌تری نسبت به زن است و در میدان خاصی، شکننده‌تر است و مرهم زخم او، فقط و فقط نوازش همسر است، حتی نه نوازش مادر، باید نوازش ببیند. برای یک مرد بزرگ، این همسر کاری را می‌کند که مادر برای یک بچه کوچک آن کار را می‌کند؛ و زنان دقیق و ظریف، به این نکته آشنا هستند. اگر این احساسات و این عواطف محتاج وجود یک محور اصلی در خانه که آن خانم و کدبانوی خانه است نباشد، خانواده یک شکل بدون معنا خواهد بود». (بیانات در دیدار اعضای شورای فرهنگی، اجتماعی زنان، ۱۳۷۰/۱۰/۴).

بنابراین نتیجه می‌گیریم که از نظر مقام معظم رهبری خانواده پایه بسیار مهم و سلول اصلی جامعه است، به‌گونه‌ای که بدون بهرهمندی از خانواده‌ای سالم، سرزنده و با نشاط امکان پیشرفت جامعه به‌خصوص پیشرفت فرهنگی وجود ندارد و این‌گونه خانواده‌ها نیز بدون حضور زنان مؤمن و فهیم، شکل نمی‌گیرند و استمرار نمی‌یابند.

نقش خانواده در سلامت روانی فرزندان از منظر آیت‌الله خامنه‌ای

«در محیط خانواده است که اول بار همه هویت و شخصیت یک انسان بر اساس فرهنگ آن جامعه شکل می‌گیرد و این پدر و مادرند که به‌طور غیرمستقیم و بدون

آن‌که خود آن‌ها تصنعی به کار ببرند، به‌طور طبیعی محتوای ذهن و فکر و عمل و معلومات و اعتقادات و مقدسات و اینها را به نسل بعدی منتقل می‌کنند». (همان، ص ۶۸).

«هر خانواده‌ای، یک محلی و مرکزی برای نشو و نمای چند تا انسان است که مجموع خانواده‌ها، مجموع انسان‌ها را نشو و نما می‌دهد. اگر شما خانواده را به هم بزنید و بچه‌ها را به جای این‌که در خانواده بزرگ بشوند، در جمع دوستان و نزدیکان بزرگ بشوند؛ اینها را جمع کنید، بگذارید در یک اداره‌ای، در یک مؤسسه‌ای، در یک پرورشگاهی، مثل جوجه‌کشی مرغ مثلاً که یک نفر برود آن‌جا، اینها را پرورش بدهد، اگر این کار را بکنید، انسان درست پرورش پیدا نمی‌کند. خب طبیعت انسان است، این موجود را خدا جوری آفریده که با خیلی از موجودات دیگر فرق دارد. بعضی از موجودات را خدا یک جوری آفریده که فرزند، پدر و مادرش را نمی‌بیند و آن مادر یا آن پدر که به‌اصطلاح تخم این بچه را مثلاً می‌ریزد، این وقتی تخم را ریخت، از بین می‌رود خودش. اصلاً طبیعت این‌جور است. بعضی از حیوانات جوری‌اند که چه پدر و مادر بالا سرشان باشد، چه نباشد، غریزه و طبیعتش با او هست و مثل پدر و مادرش بار می‌آید، چه ببیند و چه نبیند؛ اما انسان این‌جوری نیست، انسان را خدا جوری آفریده که اولاً، یادگیر است، باید یاد بگیرد، خیلی چیزها را، ثانیاً، در محیط زندگی پدر و مادر، با آن محبت، با آن صمیمیت، با آن دقت، اگر پرورش پیدا کرد، از لحاظ روحی کمبود و کسری ندارد؛ اما اگر چنانچه از آن محیط کوچک، افتاد در یک محیط بزرگ از آغاز کودکی، آن‌جوری که باید این گل بشکفت، نمی‌شکفت. خاصیت انسان است. لذاست که محبت را خدا در دل پدر و مادر قرار می‌دهد، با این محبت هست که فرزند انسان رشد می‌کند». (خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ص ۳۲)

«بنابراین، اولین شکل‌گیری روح، عواطف و فکر و مغز انسان در خانواده رخ می‌دهد، حتی پیش از ولادتش شکل می‌گیرد و بقیه عوامل روی این زمینه اثر می‌گذارند. البته ممکن است گاهی عوامل بیرونی مانند مدرسه، خیابان، رفاقت‌ها و دوستی‌ها مثل معلم و کتاب که در جوانی و نوجوانی روی ذهن‌های کودکان و جوانان اثر می‌گذارند بر آن عامل خانوادگی غلبه کنند. در این شکی نیست؛ اما آن چیزی که زمینه را فراهم می‌کند، محیط خانواده است. در خانواده افرادی نجیب، علاقه‌مند، ساعی، اهل محبت و اهل تعاطف و افرادی هم عکس آنان، تربیت می‌شوند. بنابراین نتیجه می‌گیریم که سلامت یا عدم سلامت رفتارهای زن و شوهر، در محیط خانواده، بسیار اثرگذار است و پیوند خانوادگی و علقه ازدواج، دارای آثار ماندگار، مهم و سرنوشت‌ساز، هم برای اهل خانواده و هم اصل جامعه است. پس، این چیز کوچکی نیست، بلکه بسیار مهم و بزرگ است و باید قدر آن را بدانید و همه سعی کنند محیط خانواده، محیطی سالم، همراه با محبت و اعتماد به یکدیگر باشد». (همان، ص ۷۶)

«محیط خانوادگی و کانون گرم خانواده جایی است که تلاطم‌های روحی انسان به

آرامش تبدیل می‌شود. با این‌که محیط خانواده محیط کوچکی است اول یک محیط دو نفره است، بعد یواش‌یواش ان‌شاءالله زیاد می‌شود، اما اگر ده، پانزده نفر هم شدند، باز هم قوامش به همان دو نفر اصلی است. این محیط کوچک مثل یک اقیانوس، مثل یک دریای عمیق عمل می‌کند، این رودخانه‌ها را دیده‌اید که چطور خروشان و دیوانه‌وار حرکت می‌کنند، به دیوارها می‌کوبند، به ساحل می‌کوبند تا به دریا می‌رسند. دریا جای آرامش آب‌های رودخانه است. آن جوش‌وخروش در دریا به آرامش تبدیل می‌شود». (همان، ص ۶۶) «بنابراین فرزندان شما به یک کوره محبت احتیاج دارد و آن، کانون خانواده است. به فرزندان برسد و با آن‌ها پدران و رفیقانه رفتار کنید». (خامنه‌ای، ۱۳۹۹، ص ۳۰)

به همین دلیل مقام معظم رهبری به تمام مادران سفارش می‌کنند که فرزندان را در دامن خود و در محیط امن خانواده پرورش دهند تا از این طریق فرزندان را در نوجوانی و جوانی از سلامت روانی به‌رمند گردند؛ چنان‌که در جای دیگر در این مورد این‌چنین می‌فرمایند:

«از فرمایشات مقام معظم رهبری این نتیجه به دست می‌آید که خانواده اولین سازمان و مؤسسه‌ای است که در آن آدمی اولین زمینه‌های رشد جسمی و روانی را به دست می‌آورد و در واقع، استعدادهای روانی و ذهنی را به فعلیت درمی‌آورد و سنگ بنای شخصیت کودک را می‌گذارد. در واقع خانه و خانواده، خود، مدرسه‌ای است که کودک در آن درس زندگی اجتماعی را از اولین معلمان خود یعنی والدین می‌آموزد». (همان، ص ۶۹)

آیات زیادی داریم که شواهد این مورد هستند که به چند آیه اکتفا می‌کنیم؛ از جمله: «وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ اتَّبِعُوا مَا أَنْزَلَ اللَّهُ قَالُوا بَلْ نَتَّبِعُ مَا أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ». (بقره/۱۷۰) «وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ تَعَالَوْا إِلَىٰ مَا أَنْزَلَ اللَّهُ وَإِلَى الرَّسُولِ قَالُوا حَسْبُنَا مَا وَجَدْنَا عَلَيْهِ آبَاءَنَا أَوَلَوْ كَانَ آبَاؤُهُمْ لَا يَعْلَمُونَ شَيْئًا وَلَا يَهْتَدُونَ». (مانده/۱۰۴) «وَإِذَا قُلُوبُكُمْ فَاخْشَعَتْ قَالُوا وَجَدْنَا عَلَيْهَا آبَاءَنَا وَاللَّهُ أَمَرَنَا بِهَا قُلْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَأْمُرُ بِالْفَحْشَاءِ اتَّقُوا اللَّهَ مَا لَا تَعْلَمُونَ». (اعراف/۲۸)

از نظر رهبری انسان زمانی از لحاظ روحی و عاطفی، صحیح و سالم و کامل بار خواهد آمد که در خانواده بار بیاید و در خانواده تربیت شود. اگر محیط زندگی آرام و مناسبی در خانواده حکم‌فرما باشد، می‌توان خاطر جمع شد که فرزندان از لحاظ ساختار عاطفی و روانی سالم هستند. (خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۵/۱۱)

جامعه بی‌خانواده، خاستگاه مشکلات روانی

از نظر مقام معظم رهبری جامعه بی‌خانواده جامعه‌ای آشفته‌ای است، جامعه نامطمئنی است. جامعه‌ای است که در آن موارث فرهنگی و فکری و عقاید نسل‌ها به یکدیگر آسان منتقل نمی‌شود. جامعه‌ای که در آن تربیت انسان به‌راحتی و روانی

صورت نمی‌گیرد. اگر جامعه‌ای خانواده نداشته باشد یا خانواده در آن متزلزل باشد، انسان در بهترین پرورشگاه‌های خود پرورش نخواهد کرد. (خامنه‌ای، ۱۳۷۷/۱۰/۲۹)

«خانواده که نبود نوجوان نیست، کودک نیست، انسان نیست، مرد و زن صالح نیست، اخلاق نیست، انتقال تجربیات مثبت و خوب و بالارزش نسل گذشته به نسل بعد نیست». (همان، ۱۳۷۹/۱۲/۲۳)

«جوامعی که در آن خانواده سست و بی‌بنیاد است یا خانواده اصلاً تشکیل نمی‌شود یا کم تشکیل می‌شود، یا اگر تشکیل شد متزلزل است و در معرض نابودی و فناست. در این جوامع مشکلات روانی و عصبی بسیار بیشتر از آن جوامعی است که در آن‌ها خانواده‌هایی مستقر هستند و زن و مرد به یک نقطه و قانونی متصل‌اند». (همان)

«الان دنیای اروپا و آمریکا را نگاه کنید، ببینید اینها چقدر دچار اضطراب‌اند، چقدر ناآرامی دارند، چقدر دنبال آرامش می‌گردند، چقدر مصرف قرص‌های مسکن و خواب‌آور زیاد است، چقدر جوان‌ها به کارهای بی‌قاعده دست می‌زنند، موها را بلند می‌کنند، لباس‌های تنگ می‌پوشند، برای این است که از وضع جامعه ناراحت‌اند. عصبانی و خشمگین‌اند. می‌خواهند خودشان را به آرامش برسانند؛ آخرش هم با ناکامی می‌میرند، پیرمردها و پیرزن‌ها در خانه‌ای سالمندان می‌میرند. بچه‌هایشان همراهشان نیستند. زن‌هایشان از آن‌ها خبر ندارند، زن و شوهر از هم دورند». (خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۱۱/۲۲، خطبه عقد)

«غرب خانواده را متلاشی کرده؛ معنایش این نیست که اصلاً خانواده وجود ندارد؛ چرا، بعضی از خانواده‌ها، خانواده‌های خوبی هم هستند، واقعاً خانواده‌اند؛ بعضی‌ها صورت خانواده است، باطن خانواده نیست. من در یک نوشته غربی آمریکایی می‌خواندم که زن و مرد برای این‌که بتوانند بچه‌ها را درست ببینند و به اصطلاح خانواده باشند، قرار می‌گذارند که فلان ساعت شما از اداره بیا، خانم هم از اداره بیاید، یک چایی، یک عصرانه‌ای با هم بخوریم؛ یعنی یک ساعت معینی مثلاً ساعت ۴ _ ۶ این بیاید، او هم بیاید، بچه‌ها هم که از مدرسه آمدند، بیایند بنشینند یک چایی دور هم بخورند؛ این می‌شود خانواده! بعد این برود دنبال کار خودش، آن هم برود دنبال شب‌نشینی خودش، دنبال رفاقت خودش؛ این‌که خانواده نیست، صورت خانواده است». (بیانات در دیدار اقشار مختلف بانوان، ۱۴۰۱)

«بنابر این اگر خانواده‌ای در جامعه نباشد، همه تربیت‌های بشری و همه نیازهای روحی انسان‌ها ناکام خواهد ماند، زیرا طبیعت و ساخت بشری این‌گونه است که جز در آغوش خانواده و در محیط خانواده و در آغوش پدر و مادر آن تربیت سالم و کامل و بی‌عیب و بی‌عقده و آن بالندگی لازم روحی پیدا نخواهد شد». (خامنه‌ای، ۱۳۷۴/۵/۱۱)

عوامل مؤثر در سلامت روانی خانواده

عواملی زیادی وجود دارد که بر سلامت روان خانواده مؤثر است. در این قسمت فقط به دو عامل مهم اشاره می‌کنیم:

۱. محبت و صمیمیت

«خانواده خوب یعنی زن و شوهری که با هم مهربان باشند، باوفا و صمیمی باشند و به یکدیگر محبت و عشق بورزند، رعایت همدیگر را بکنند، مصالح همدیگر را گرامی و مهم بدانند». (خامنه‌ای، ۱۳۹۲، ص ۳۴)

«این حُسن و این محبت‌هاست که بنای خانواده را ماندگار می‌کند و لذا اسلام به این چیزها اهمیت داده است». (همان، ص ۷۵)

«محبت ملاط خانواده است. ملاط بنیان عظیم خانواده و چیزی که این حصار را محکم نگه می‌دارد، عبارت است از محبت، محبت را باید نگه دارید؛ محبت هم نگهداشتنی است. محبت ماندنی نیست که خودش به‌خودی‌خود بماند؛ محبت را باید نگه داشت. محبت زن در دل شوهر، باید توسط زن نگه داشته شود و محبت شوهر در دل زن هم باید توسط شوهر نگه داشته شود. چاره واقعی هم این است که در زندگی با هم باصفا باشی، با هم یگانه و روراست باشید». (همان، ص ۷۷)

«عاملی که خانواده را به هم پیوند می‌دهد، همین محبت است. زندگی را واقعاً مایه آرامش می‌کند. البته بخواهید محبت ایجاد شود؛ یعنی اگر او به شما محبت بورزد، شما هم باید به او محبت بورزید؛ آن هم صمیمانه و از ته دل. بهترین راه برای این‌که در محیط خانواده محبت باشد، ایجاد اطمینان است. اعتماد همسران را جلب کنید؛ او در مقابل شما راحت باشد و خاطرش از همه جهت جمع شود. شما هم در مقابل به او اعتماد داشته باشید و خاطرتان جمع باشد؛ یعنی هرکدام توانسته باشد اعتماد طرف مقابل را جلب کند؛ این محبت آن وقت روزبه‌روز بیشتر می‌شود». (همان، ص ۷۸)

امام صادق؟ع؟ فرمودند: «هرکس از دوستان ما باشد، به همسرش بیشتر اظهار محبت می‌کند». (مجلسی، ج ۱۰۳، ص ۲۲۳) در جای دیگر پیامبر مهربانی‌ها می‌فرماید: «هر اندازه بر ایمان بنده افزوده شود محبتش به همسرش افزوده‌تر می‌شود». (عاملی، ۱۴۰۳، ج ۱۱، ص ۹)

۲. حریم‌داری و عفاف

«اسلام به زنان و مردان در خصوص مسائلی سفارش‌ها کرده که هرکدام از این سفارش‌ها، برای ساختن داخل محیط خانواده است. مسئله رعایت محرم و نامحرم، رو گرفتن و با آرایش جلوی نامحرم ظاهر نشدن، همراهش به سالمسازی خانواده برمی‌گردد. بعضی خیال می‌کنند که اسلام، خشک و بی‌انعطاف است و زن و مرد را از یک لذت طبیعی محروم کرده است. خب عقل، انسان را از خیلی لذت‌های طبیعی محروم می‌کند؛ مثلاً شما یک غذای لذیذ چرب و شیرین و بسیار مطبوع را وقتی مزاجتان آمادگی ندارد،

برای خودتان حرام می‌دانید؛ ولو ذائقه انسان بطلبد. چنانچه در شربتی خوشگوار، قطره‌ای سم ریخته باشند، ذائقه آن را می‌پسندد؛ اما عقل نمی‌پسندد. این مسئله محرم و نامحرم و تمایز جنسی و کنار هم قرار نگرفتن و قیودی که در شرع مقدس قرار داده شده، همه به داخل خانه برمی‌گردد». (خامنه‌ای، ۱۳۹۹، ص ۱۵)

نتیجه‌گیری

از بررسی‌های انجام‌شده در بیانات مقام معظم رهبری در نقش تشکیل خانواده در سلامت روان می‌توان به نکات زیر می‌توان دست یافت:

یکی از اهداف ازدواج و تشکیل خانواده رسیدن به آرامش روانی است. مرد وقتی با همسر خود مواجه می‌شود، با او احساس یگانگی می‌کند؛ این، همان لحظه آسایش و آرامش است. زن هم در کشاکش زندگی زنانه خود، با بحران‌ها و تلاطم‌هایی مواجه می‌شود؛ چه آن زنی که در محیط بیرون از خانه، مشغول تلاش، فعالیت و کارهای سیاسی، اجتماعی و شغلی باشد و چه آن زنی که صرفاً خانه‌داری کند.

جامعه سالم در گرو خانواده سالم می‌باشد.

خانواده در اسلام یعنی محل سکونت دو انسان، محل آرامش روانی در انسان، محل انس دو انسان با یکدیگر. محل تکامل یک نفر به وسیله یک نفر دیگر، آنجایی که انسان در آن صفا می‌یابد، راحتی روان می‌یابد، این محیط خانواده است.

بهترین روش تربیت فرزند انسان، این است که در آغوش مادر و با استفاده از مهر و محبت او پرورش پیدا کند. زنی که فرزند خود را از چنین موهبت الهی محروم می‌کنند، اشتباه می‌کنند؛ هم به ضرر فرزندان‌شان، هم به ضرر خودشان و هم به ضرر جامعه اقدام کرده‌اند. اسلام این را اجازه نمی‌دهد.

یکی از وظایف مهم زن، عبارت از این است که فرزند را با عواطف، با تربیت صحیح، با دل دادن و رعایت و دقت، آن‌چنان بار بیاورد که این موجود انسانی چه دختر و چه پسر وقتی بزرگ شدند، از لحاظ روحی یک انسان سالم بدون عقده، بدون گرفتاری، بدون احساس ذلت و بدون بدبختی‌ها و فلاکت‌ها و بلایایی که امروز نسل‌های جوان و نوجوان غربی در اروپا و آمریکا به آن گرفتارند، بار آمده باشد.

زنان با نقاط قوت زنانه خود که خدای متعال در وجود آنان به ودیعه گذاشته و مخصوص زن است همراه با ایمان عمیق، با استقرار ناشی از اتکا به خداوند و همراه با عفت و پاکدامنی که فضای پیرامون او را نورانیت می‌بخشد می‌تواند در جامعه یک نقش استثنایی این‌گونه ایفا کند؛ هیچ مردی قادر به ایفای چنین نقشی نیست. مثل کوه استواری از ایمان، در عین حال مثل چشمه جوشانی از عاطفه و محبت و احساسات زنانه، تشنگان و محتاجان نوازش را از چشمه صبر و حوصله و عاطفه خود سیراب می‌کند. انسان‌ها در چنین آغوش پربرکتی می‌توانند تربیت شوند. اگر زن با این خصوصیات در عالم وجود نبود، انسانیت معنا پیدا نمی‌کرد.

اولین شکل‌گیری روح، عواطف و فکر و مغز انسان در خانواده رخ می‌دهد، حتی پیش از ولادتش شکل می‌گیرد و بقیه عوامل روی این زمینه اثر می‌گذارند. البته ممکن است گاهی عوامل بیرونی مانند مدرسه، خیابان، رفاقت‌ها و دوستی‌ها مثل معلم و کتاب که در جوانی و نوجوانی بر ذهن‌های کودکان و جوانان اثر می‌گذارند، بر آن عامل خانوادگی غلبه کنند، در این شکی نیست؛ اما آن چیزی که زمینه را فراهم می‌کند، محیط خانواده است.

انسان زمانی از لحاظ روحی و عاطفی، صحیح و سالم و کامل بار خواهد آمد که در خانواده بار بیاید و در خانواده تربیت شود.

منابع

- * قرآن کریم مترجم مکارم شیرازی.
۱. خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۹)، *زندگی مشترک*، قم، مؤسسه جهادی، چاپ اول.
۲. خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۹۲)، *خانواده*، قم، صهبا.
۳. سمیعی‌نژاد، حسین، (۱۳۹۰)، *زندگی شیرین در سایه سار وحی و معصومین؟*، قم، تحسین.
۴. فرساد، حامد و دیگران، (۱۳۹۲)، *راهنمای آموزش سلامت روان*، تهران، اندیشه آفرینش.
۵. یعقوبیان، ابراهیم و دیگران، (۱۳۹۵)، *خانواده قرآنی در پرتو رهنمودهای مقام معظم رهبری*، تهران، انتشارات سازمان جهاد دانشگاهی.
۶. پایگاه اطلاع‌رسانی دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت‌الله‌العظمی سید علی خامنه‌ای.
۷. خامنه‌ای، سید علی، (۱۳۸۲)، *زن ریحانه آفرینش*، انتشارات نوای قلم، قم، چاپ چهارم.
۸. شجاعی، محمدصادق، (۱۳۹۷)، *روان‌شناسی*، قم، پژوهشگاه حوزه و دانشگاه.
۹. طباطبائی، محمد حسین، (۱۳۸۲)، *تفسیر المیزان*، قم، انتشارات اسلامی.
۱۰. شیرازی، مکارم، ناصر، (۱۳۸۵)، *تفسیر نمونه*، جلد ۱۴، دارالکتب الاسلامیه، چاپ بیست‌و هشتم.